

www.krasp.org.pl

Konferencja
Rektorów
Akademickich
Szkół
Polskich

Przewodniczący:

prof. dr hab. inż. Jan Szmidt
Rektor
Politechniki Warszawskiej
president@krasp.org.pl

Biuro KRASP:

Krakowskie Przedmieście 26/28
00-927 Warszawa
tel.: 22 55 20 352
fax: 22 55 21 567
biuro@krasp.org.pl

Warszawa, 14 czerwca 2017 r.

KRASP/179/2017

Szanowny Pan
Maciej Kopec
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Edukacji Narodowej
al. J. Ch. Szucha 25
00-918 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na pismo z nr DKO-WEK.4041.22.2017.UW z 25 maja 2017 roku w załączeniu przesyłam opinię Komisji ds. Kształcenia Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich dotyczącą projektu rozporządzenia w sprawie egzaminu ósmoklasisty.

Z wyrazami szacunku,

Prof. dr hab. inż. Jan Szmidt
Przewodniczący KRASP

Opinia
Komisji ds. Kształcenia
Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich
dotycząca projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej
w sprawie egzaminu ósmoklasisty
(projekt rozporządzenia z dnia 17 maja 2017 r.)

Przedstawiona opinia była konsultowana z nauczycielami i dyrektorami szkół podstawowych i ponadpodstawowych na terenie trzech województw (małopolskie, pomorskie i świętokrzyskie).

Rozporządzenie określa szczegółowe warunki i sposób przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty dla uczniów szkoły podstawowej i słuchaczy szkoły podstawowej dla dorosłych. Po raz pierwszy egzamin ósmoklasisty będzie przeprowadzany w roku szkolnym 2018/2019 na zakończenie ostatniej klasy szkoły podstawowej w nowym systemie kształcenia.

Ustawodawca zakłada, że tak krótki okres czasu będzie wystarczający z logistycznego punktu widzenia na przygotowanie całej procedury. Oznacza to, że zgodnie z zapisem w paragrafie 2 dyrektor szkoły, w której po raz pierwszy będzie odbywał się taki egzamin, powinien zgłosić szkołę do okręgowej komisji egzaminacyjnej nie później niż w dniu 30 września 2018 roku. Jednocześnie ewentualne informatory dotyczące zmian w zakresie przeprowadzenia egzaminu powinny być ogłoszone nie później niż do września roku poprzedzającego rok szkolny, w którym jest przeprowadzany egzamin (paragraf 4 ust. 1 projektu rozporządzenia) – w przypadku roku szkolnego 2018/2019, termin ten upłynie 1 września 2017 roku. Należy zatem oczekiwać, że dyrektorzy szkół zostaną we właściwym czasie zapoznani z opracowanym informatorem, gdyż przeprowadzony po raz pierwszy w roku szkolnym 2018/2019 roku egzamin można traktować w kategorii zmiany dotychczasowych praktyk edukacyjnych. Podobne oczekiwania wynikają z zapisu w paragrafie 5 pkt 1, traktującego o tym, że do dnia 20 sierpnia 2017 roku powinien być ogłoszony harmonogram przeprowadzenia egzaminu ósmoklasisty.

Jak dotąd, dyrektorzy szkół podstawowych nie otrzymali żadnych wytycznych związanych z procedurą i szczegółowymi warunkami przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty. Brak spójności wspomnianych zapisów projektu dotyczy również terminów określonych w:

- paragrafie 5 pkt 2 – tj. terminu ogłoszenia komunikatu w sprawie materiałów i przyborów pomocniczych z których można korzystać na egzaminie,
- paragrafie 5 pkt 2 – tj. terminu ogłoszenia komunikatu w sprawie sposobów dostosowywania warunków i form przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty,
- paragrafie 6 – tj. terminu ogłoszenia informacji o sposobie organizacji i przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty.

Zasadne wydaje się ujednoczenie wszystkich ww. terminów z uwagi na zachowanie tak przejrzystości samej regulacji, jak jej spójności, gdyż w istocie wymienione powyżej dokumenty dotyczą organizacji i sposobu przeprowadzania egzaminu i jako takie powinny być rozpatrywane łącznie. Wobec powyższego proponuje się dla dat określonych w ww. punktach przyjęcie jednego (tożsamego) terminu.

Proponowana unifikacja terminów umożliwiłaby jednocześnie dalsze uproszczenie procesu komunikacji poprzez obwieszczenie informacji zawartych w paragrafie 4 ust. 1, paragrafie 5 pkt 1-3 oraz paragrafie 6 jednym dokumentem, którego forma i treść mogłaby odnosić się do wszystkich aspektów poruszanych we wspomnianych zapisach.

W paragrafie 8 projekt rozporządzenia nie precyzuje możliwości odbycia egzaminu ośmioklasisty w terminie innym niż wynikałoby to z terminów określonych w paragrafie 5 pkt 1. W związku z tym sugeruje się uzupełnienie zapisu paragrafu 8 o pkt 4 o następującej treści:

W uzasadnionych przypadkach, o których mowa powyżej, dopuszcza się przeprowadzenie egzaminu ośmioklasisty w terminach innych niż wynika to z zapisu paragrafu 5 pkt 1.

W takim przypadku uszczegółowienia wymaga forma sposobu ustalenia nowego terminu egzaminu (powyższa uwaga dotyczy również korekt w kolejnych paragrafach).

Zgodnie z projektem rozporządzenia absolwenci szkoły podstawowej będą zdawali egzamin z języka polskiego, języka obcego nowożytnego i matematyki oraz jednego z przedmiotów do wyboru. Zapis paragrafu 13 ust. 1 (chyba zbędny ust. 1 skoro nie ma ust. 2) jako języki obce, które mogą być przedmiotem egzaminu, określa siedem języków nowożytnych, w tym język ukraiński. Nie koreluje to z listą 6 języków (podanych w oddzielnym rozporządzeniu) możliwych do wyboru przy egzaminie maturalnym. Proponuje się zatem analogiczne rozszerzenie zakresu języków również na egzaminie maturalnym (dotyczy odrębnego rozporządzenia). Niezależnie od powyższego proponuje się uzupełnienie paragrafu 13 poprzez dodanie zapisu umożliwiającego absolwentom szkół i oddziałów, w których naucza się języków mniejszości narodowych, przystąpienie do egzaminu z języka danej mniejszości. Co prawda, m.in. paragraf 12 niniejszego rozporządzenia, odwołujący się do zapisów ustawy, mówi o możliwości przystąpienia do egzaminu z języka mniejszości narodowej lub etnicznej, tym niemniej uzupełnienie paragrafu 13 o proponowaną treść czyni zapisy rozporządzenia bardziej przejrzystymi i uporządkowanymi.

W założeniu zdawanie dodatkowego przedmiotu, poza językiem polskim, matematyką i językiem obcym nowożytnym, ma wspomóc ucznia w określeniu kierunku jego zainteresowań i wyborze liceum. Pojawia się wątpliwość, czy uczeń klasy VIII szkoły podstawowej jest na to gotowy i czy zasadne jest narażanie go na stres w związku ze zdawaniem czwartego egzaminu w ciągu trzech dni. Pojawia się też obawa, czy egzamin nie będzie trudniejszy (niż gimnazjalny) dla uczniów, którzy będą mieli rok mniej na przygotowanie się do niego. Poza tym, testy mają być dostosowane do podstawy programowej i programów nauczania, które jeszcze nie powstały. Możliwość dokonywania wyboru przedmiotu może doprowadzić do wielu problemów, ponieważ niektóre przedmioty będą nauczane od klasy V, a inne dopiero od klasy VII, w różnej liczbie godzin. Istnieje niebezpieczeństwo zbyt ogólnego zainteresowania nauczaniem treściami bez oczekiwanego zaangażowania ze strony ucznia.

Egzamin ósmoklasisty będzie obowiązkowy. W projekcie rozporządzenia jest napisane, że wyniki uzyskane na tym egzaminie chociaż nie wpłyną na ukończenie szkoły to będą stanowić jedno z kryteriów rekrutacji do szkół ponadpodstawowych. Warto zastanowić się w tym kontekście, czy egzamin ten jest niezbędny i czy rzeczywiście będzie wyznacznikiem wiedzy, umiejętności oraz postaw dzieci w tym wieku. Niepokojące jest to, że efekty tego egzaminu mają być kryterium do określenia poziomu kompetencji uczniów kończących szkołę podstawową w kluczowych dziedzinach wiedzy. Wyniki te będą również bardzo często podstawą do podejmowania nauki na kolejnym etapie kształcenia. Może to doprowadzić do nieprawidłowego wyboru przez uczniów szkoły na kolejny etap kształcenia.

Wyniki egzaminu będą dla wielu uczniów nie tylko sugestią, ale kluczowym czynnikiem, który zadecyduje o przyjęciu do szkoły średniej (wynik z egzaminu będzie jednym z kryteriów przyjęcia do liceum, technikum lub szkoły branżowej I stopnia). Poza nimi będą brane pod uwagę: wymienione na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej oceny z języka

polskiego i matematyki oraz z dwóch obowiązkowych zajęć edukacyjnych ustalonych przez dyrektora danej szkoły; np. świadectwo ukończenia szkoły podstawowej z wyróżnieniem; szczególne osiągnięcia ucznia wymienione na świadectwie. Sytuacja ta może również doprowadzić do problemów podczas przygotowywania procedury rekrutacji w szkołach ponadpodstawowych. Przede wszystkim, egzamin ósmoklasisty może okazać się jedynie narzędziem selekcji uczniów na lepszych i gorszych (co nie powinno mieć miejsca), a nie będzie miał wartości diagnostycznej (co powinno mieć miejsce).

W okresie przejściowym, w latach szkolnych 2018/19–2020/21, egzamin ósmoklasisty będzie obejmował język polski, obcy nowożytny i matematykę. To skutek różnic programowych. Obecne klasy IV, V i VI nie będą zdawać dodatkowego, czwartego przedmiotu. Wynika to prawdopodobnie stąd, że uczniowie tych klas nie będą realizować pełnego czteroletniego programu z biologii, geografii, fizyki, chemii, geografii. Z jednej strony to słuszna decyzja, bo narażenie uczniów na zdawanie egzaminów z przedmiotów, z którymi mieli do czynienia przez 1-2 lata byłoby nieodpowiedzialne i nie do końca zasadne. Jednak z drugiej strony pokazuje to, że sami twórcy reformy uznali, że rozpoczynanie jej „od środka” nie da szansy uczniom przyszłych klas VII i VIII na nauczanie się treści z bloku przedmiotów przyrodniczych na poziomie, który kwalifikowałby ich do zdawania egzaminu ósmoklasisty.

Ósmoklasiści w roku szkolnym 2018/2019, to uczniowie którzy do klasy V szkoły podstawowej (czyli do roku szkolnego 2016/2017) byli uczniami przygotowywanymi do innego typu egzaminu (egzamin szóstoklasisty) opartego w dużej mierze na wiedzy zintegrowanej (przyroda jako połączenie biologii, chemii, fizyki i geografii), a w klasie VII i VIII będą uczeni w systemie przedmiotowym (całkiem inna struktura wiedzy niż w klasach IV-V), przez nauczycieli, którzy nigdy nie uczyli wymienionych przedmiotów zgodnie z nową strukturą wiedzy narzuconą przez nową podstawę programową kształcenia ogólnego. Uczniowie, którzy w tym roku chodzą do klas IV, V i VI, będą kończyć te trzy lata nauki według starego programu szkoły podstawowej. Dokonując analizy podstawy programowej („starej” i „nowej”), można stwierdzić, że w ten sposób nie uwzględnione zostaną pewne treści z poszczególnych przedmiotów. Dzieci, które uczyły się zgodnie ze „starą” podstawą programową, uwzględniającą gimnazjum, do klasy VI miały przedmiot przyroda, a niektóre treści były przewidziane później, na gimnazjalnej biologii, geografii, fizyce czy chemii. Teraz uczniowie ci w ogóle nie będą mieli niektórych treści w programie nauki szkolnej. Wymaga to od nauczycieli ponownego, bardzo dokładnego przeanalizowania dotychczas obowiązującej podstawy programowej i odniesienie wszystkich treści do „nowej” podstawy. Niepokojące jest to, że niektóre zagadnienia mogą się powielić, a niektóre mogą umknąć, ponieważ mogą być przyporządkowane do innego przedmiotu z zakresu przedmiotów przyrodniczych. Niezbędne jest zatem bardzo dokładne przeanalizowanie „starej” podstawy programowej do nauczania przyrody w klasach IV-VI przez wszystkich nauczycieli takich przedmiotów, jak: biologia, geografia, chemia i fizyka w klasach V-VIII.

Pewne obawy pojawiają się również w związku z tym, że obecnie będzie to kilku nauczycieli, a nie jeden, jak dotychczas. Konieczna, a nawet niezbędna jest współpraca wszystkich nauczycieli przedmiotów przyrodniczych. Może mieć to ogromny wpływ na wyniki egzaminów po klasie VIII, zwłaszcza w okresie przejściowym. Jeśli wyniki egzaminu ósmoklasisty i oceny z wybranych przedmiotów mają być brane pod uwagę przy rekrutacji do szkół ponadpodstawowych, to czy uczniowie klas VII i VIII będą mieć szansę na uzyskanie wysokich wyników po tak krótkim kontakcie z treściami nowych przedmiotów nauczania? Czy, skoro zadania otwarte mają stanowić nie mniej niż 40% egzaminu, nauczyciele zdążą przygotować uczniów do ich rozwiązywania? Do tej pory sprawdzian szóstoklasisty i egzamin gimnazjalny opierały się głównie na zadaniach zamkniętych i do tego typu zadań byli przygotowywani uczniowie.

Od strony logistycznej ważne jest również, jak te egzaminy ułożyć i w ciągu ilu dni je przeprowadzać. Należy jednak pamiętać, że wszystkie takiego typu egzaminy dezorganizują pracę szkoły na kilka dni. W kwestii egzaminu z przedmiotu do wyboru pojawia się nieuregulowana kwestia, czy wszystkie przedmioty można pisać w jednej sali. Warto zwrócić

uwagę na to, że w małych szkołach zorganizowanie komisji w kilku pomieszczeniach może być problemem. Z dotychczasowych doświadczeń związanych z egzaminami gimnazjalnymi wiemy, że łączenie wszystkich przedmiotów przyrodniczych w jeden egzamin nie jest najlepszym rozwiązaniem i nie przyniosło oczekiwanych rezultatów co do oceny jakości pracy szkoły.

Przedmiot „wybierany” to próba znalezienia przez ustawodawcę mocnej strony ucznia, sprawdzenie jego ukierunkowania na dalsze kształcenie. Ale może jeszcze za wcześnie na takie decyzje ze względu na możliwości rozwojowe i predyspozycje dziecka. Przecież uczniowie powinni wybierać ten przedmiot, który będzie się im liczył podczas rekrutacji do następnej szkoły. Pojawia się ogromne ryzyko, że uczniowie będą masowo wybierali wyłącznie jeden przedmiot, np. biologię albo geografę, ale wiemy, że bardzo dużo zależy od nauczycieli. Dziś można zaobserwować to w przypadku egzaminów maturalnych, gdy uczeń nie wie i waha się, jaki przedmiot wybrać. Obrany przedmiot to bardzo często wynik prawidłowej współpracy z nauczycielem albo sugestii innych osób.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie egzaminu ósmoklasisty niesie za sobą reorganizację doskonalenia i doksztalcania nauczycieli w zakresie procedury przeprowadzania egzaminów zewnętrznych. Warto również pamiętać, że w roku szkolnym 2019/20 w jednej szkole spotkają się dwie grupy uczniów – absolwenci gimnazjum i absolwenci szkoły podstawowej, co może doprowadzić do chaosu organizacyjnego pomimo oddzielnej rekrutacji. Wśród nauczycieli i dyrektorów szkół pojawia się niejednokrotnie opinia, że egzamin na zakończenie ósmych klas jest zbędny; stanowczo lepiej (i ekonomiczniej) byłoby przeprowadzać egzaminy wstępne w szkołach średnich, zgodnie z ich oczekiwaniami dotyczącymi kandydata. Egzamin na zakończenie szkoły podstawowej „podkopuje” wiarę w to, że nauczyciele pracują właściwie, że znają swoich uczniów, obniża rangę całego oceniania i świadectwa!

Egzamin na koniec ósmej klasy nie zmierzy też edukacyjnej wartości dodanej, bo zbyt wiele dzieje się w tak długim etapie kształcenia w rozwoju dziecka, by można było to rzetelnie zmierzyć "na wejściu" i "na wyjściu". W liceum to ma sens. Można na podstawie egzaminu wstępnego określić potencjał dziecka i potem sprawdzić, jak się rozwinął. Nauczyciele, którzy w klasach VII i VIII będą uczyli "do egzaminu" zewnętrznego, porzucą swoje idee i stracą poczucie etosu pracy. Tak się działo dotąd często w VI klasach, gdzie nauczyciele uczyli "pod testy", często rezygnując ze swoich interesujących pomysłów. Wychowanie i kształtowanie kompetencji społecznych (niesprawdzanych w żaden sposób na koniec szkoły) przestanie być istotnym elementem edukacji, liczyć się będą tylko zdolności poznawcze ucznia. Zaniedbania w tym zakresie prawdopodobnie będziemy odczuwać na kolejnych etapach kształcenia. Jednak, jeśli taki egzamin zostanie wprowadzony, to warto rozważyć dołączenie części (np. w postaci rozmowy z uczniem) dotyczącej rozwoju kompetencji społecznych, zdolności do planowania własnej przyszłości przez absolwenta szkoły, testu predyspozycji zawodowych, które mogą być pomocne samemu dziecku, jak i nauczycielom w ocenie tego, jak szkoła przygotowuje do dalszych etapów edukacji.

Zastrzeżenia budzą również następujące kwestie:

- a) W skład zespołu nadzorującego powinno wchodzić co najmniej 3 nauczycieli, a nie dwóch (paragraf 16 ust. 3).
- b) W projekcie rozporządzenia nie wskazano:
  - ile czasu będą trwały egzaminy z poszczególnych przedmiotów dla uczniów z dysfunkcjami (paragraf 19 ust. 2),
  - od jakiego momentu liczy się czas rozpoczęcia egzaminu (paragraf 20 ust. 1) - czy od momentu rozdania arkuszy, czy też zakończenia czynności organizacyjnych (rozdania arkuszy, kodowania ...),
  - od jakiego momentu liczy się czas zakończenia egzaminu (paragraf 20 ust. 1) – czy zakończenia pracy z arkuszem, czy też sprawdzenia poprawności przeniesienia odpowiedzi na kartę odpowiedzi,

- kiedy uczeń będzie mógł sprawdzić poprawność kodowania (paragraf 19 ust. 3) - bardzo niejasno sformułowany paragraf,
- w protokole przebiegu egzaminu ósmoklasisty z danego przedmiotu w danej sali egzaminacyjnej należy podać nie tylko godzinę rozpoczęcia egzaminu, ale i godzinę zakończenia, aby czas przeznaczony na daną część egzaminu był zgodny z czasem przeznaczonym na tę część zgodnie z rozporządzeniem (paragraf 25 ust. 2)
- nie wskazano, kto kodyje prace uczniów z dysfunkcjami oraz kto przenosi odpowiedzi na kartę odpowiedzi,
- nie wskazano, w jaki sposób uczeń i jego rodzice mogą mieć wgląd do prac egzaminacyjnych.